

VALORIFICAREA MOTIVULUI TRADIȚIONAL „POMUL VIEȚII” ÎN VESTIMENTAȚIE DE STILISTICĂ MODERNĂ

Valentina VASILIEV

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Lucrarea reprezintă un studiu aplicativ al portului tradițional basarabean ce elucidează aspectele de implementarea acestuia într-un model vestimentar modern. Studiul conturează: particularitățile structurale ale costumului, identificând piesele de bază din portul tradițional; specificul ornameticii, în special – motivul Pomul Vieții basarabean și tehnicilor de decorare; ceea ce determină valoarea teoretică a lucrării. Valoarea practică constă în elaborarea unui ansamblu vestimentar, ce corespunde cerințelor vestimentației contemporane, și realizarea nemijlocită al acestuia în material.*

Cuvinte-cheie: *port, tradiție, ornament, pomul vieții, valorificare.*

Introducere

Portul tradițional basarabean își are o tradiție lungă în mare parte comună cu cea a românilor din Oltenia și mai puțin cu cea a românilor din Transilvania și Banat. Motivele acestui port tradițional, diferit pentru bărbați și femei, își au începuturile din vremurile Daciei. Republica Moldova are o multitudine de tradiții vestimentare, dar nu există niște principii bine-conturate care ar limita sau ar impune unele accesorii sau culori. Astfel, meșterii, în primul rând, femeile, se limitau doar la imaginația proprie.

Motivele și culorile specifice, preponderent, vestimentației feminine, pot fi întâlnite în meșteșuguri precum: broderia cu cruciulița, broderia pe fire, croșetarea etc. Cromatica contrastantă, mai ales roșu și galben adeseori pe un fundal închis, negru sau maro la fustă, și de obicei, aceleași culori pe fundal alb, la bluză și mâneci.

Astăzi portul tradițional moldovenesc este purtat rar, preponderent la sărbătorile cu caracter cultural sau artistic. Aceste costume sunt rar create de meșteri populari. Folosindu-se numai pe scenă sau ca indicator al apartenenței etnice, dispărând din regiunile rurale.

Caracteristica portului tradițional basarabean

Femeile sunt autoarele și executoarele principalelor piese ale costumului femeiesc. Femeile pregăteau fibrele textile (din cânepă și in), țesau pânza albă pentru a confecționa straie. Coseau și înfrumusețau aceste haine. Prelucrau lâna ovinelor din care țesau catrințe, fote, brâie de tot felul, stofă pentru șorțuri, fuste, dar și țesătura mai groasă din care erau lucrate mai apoi hainele de iarnă. Bărbații preluau această țesătură și continuau să îmbunătățească calitățile ei, o înveleau, o băteau, conferindu-i densitate și elasticitate, apoi coseau din ea sumane (scumane), sumănele (scumănele), contașe, burnuze. Tot ei prelucrau pieile de animale, în special cele de oi, confecționând pentru femei cojoace, cojocel, bondițe, cheptare. O altă contribuție bărbătească la costumul femeiesc era confecționarea încălțăminte de sărbătoare și a majorității bijuteriilor. Cu toate acestea, viziunea femeiască asupra costumului femeiesc este dominantă. Piesele costumului de bază sunt opera lor exclusivă. Din acest considerent este întemeiată afirmația, destul de răspândită, că femeile au creat pentru ele cel mai frumos costum. Costumul de bază constă din trei componente: cămașa, catrința, fota și brăul, fiecare reprezentând o clasă de obiecte, ce respectă tiparele consacrate, completându-le cu variante.

Particularități privind piesele de bază ale costumului femeiesc

Cămașa bărbătească este piesa esențială, acoperă cea mai mare parte a corpului, are cel mai bogat decor, este corelată tuturor celorlalte piese de bază și celor superficiale. Cămașa este o constantă a portului, fiind veche de milenii și concentrează mai mult ca orice altă piesă însemne identitare.

Tipologizarea cămășilor are la bază croiul, acceptat de cercetători drept mijlocul esențial în crearea formei hainei, „însă nu croiul în ansamblul său, ci în componentele sale radicale schematice. Pe parcursul ultimelor două secole femeile din spațiul nostru cultural au purtat la sărbători trei tipuri principale de cămașă: *cămașa bătrânească* (numită în sate cămeșoi sau cămașa dreaptă, cămașă de-a întregul; sau cămașa de tip tunică, poncho – de către specialiști), *cămașa încrețită la gât* sau *cămașa cu altiță*, *cămașa cu umărar*, în versiunea fără poale – *ie*; *cămașa cu petic* sau *cămașa cu platcă*, intrată mult mai târziu în uz decât primele două care sunt arhaice.

Particularitățile ornamenticii basarabene

Ornamentul exprimă o latură a specificului cultural, a modului de a concepe și produce valori estetice. Astfel, ornamentica populară prezintă un document etnografic de importanță majoră asemănătoare graiului, muzicii, folclorului servind ca un mijloc de comunicare între generații. Până în prezent au ajuns numeroase forme decorative, care mărturisesc înțelegerea frumosului, însemnătatea lor ca „semne” cu anumite sensuri, simboluri ale unor credințe, legende sau mituri străvechi, care au fost îmbogățite cu multiple variante, pierzând înțelesul inițial și obținând noi conținuturi. În arta populară moldovenească există un repertoriu foarte bogat de motive – „semne” ornamentale cu o semnificație deosebită, exprimată atât prin importanța ce le-o acordă meșterii populari, cât și prin frecvența lor în diferite genuri de artă. În ornamentica populară moldovenească întâlnim mărturiile ale unor concepții străvechi. Drept exemplu servesc motivele: *semnele solare*, *arborele vieții*, *imaginea omului*, *calului*, *șarpelui*, *semnul crucii* ș.a.

O multitudine de motive și compoziții ornamentale interesante ne oferă țesăturile și covoarele moldovenești, a căror forme ornamentale pe parcursul istoriei au suferit mari schimbări, determinate de influențe externe, gusturi estetice urbane, ale modei și dezvoltării intense a industriei.

Pomul vieții sau **Arborele cosmic** este un simbol religios universal și creștin. Este unul dintre cele mai bogate și mai răspândite simboluri care este în continuă evoluție care se stabilește între cer și pământ, iar el este caracterul unui centru. Unul dintre cele mai răspândite ornamente, întâlnite în arta populară universală cu un profund simbolism. Inspirat din viața satului, adaptat, stilizat, pomul vieții este actual și în prezent. Acesta reprezintă un simbol cu profunde dimensiuni imagologice în cultura națională și universală, constituind obiectul cercetării în prezentul studiu. Fiind motiv universal, cu funcții multiple pomul vieții poate fi abordat interdisciplinar: ca element decorativ pe țesăturile de interior, ca ornament arhitectural, ca arhetip imagologic al mul-tor popoare etc. Celebrul savant R. Vulcănescu menționează că: „de-a lungul istoriei Coloana ceru-lui (arborele vieții) are trei funcțiuni etno-culturale: o funcțiune magică, o funcțiune mitologică și una artistică”.

Urmărindu-i geneza, pomul vieții întruchipează unul dintre cele mai străvechi mituri pre-creștine ale „vieții fără de moarte”. Își ia începutul în credințele neolitice, dând naștere Cultului agrar al fertilității și fecundității, iar apoi Cultului solar.

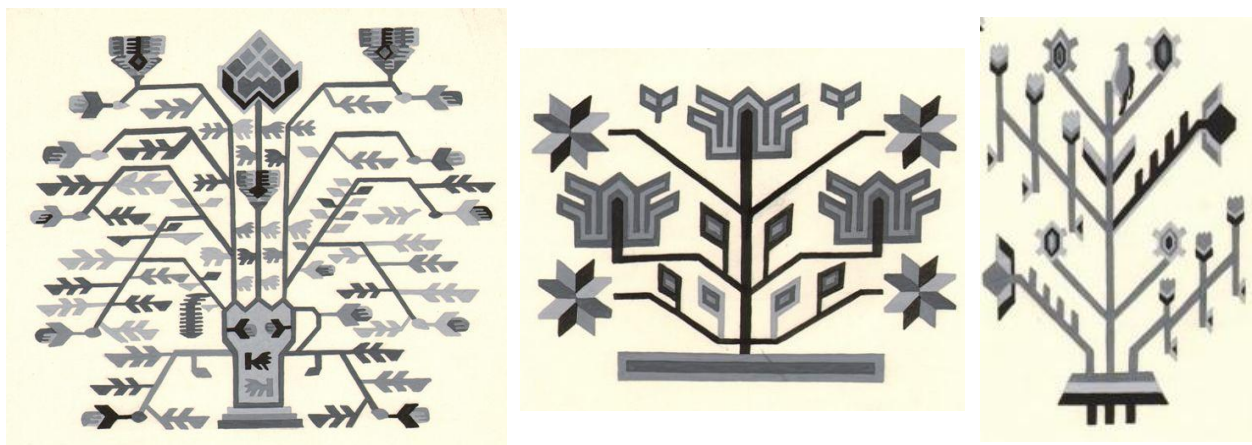

Figura 1. Motivul Pomul Vieții utilizat în textilele tradiționale basarabene

Datele arheologice aduc argumente în susținerea ideii că inițial pomul vieții era încrustat pe ceramică, ibule, în prezent, însă, îl se regăsește predominant pe textile (scoarțe, ștergare, fețe de masă, covoare), o influență majoră în acest sens având Bizanțul, unde motivul pomul vieții era foarte răspândit pe țesături și cusături. În compozițiile motivului sunt redată toate elementele străvechiului simbol: rădăcina, din care ies mai mul-te încrângături, tulpina dreaptă cu crengi oblice, inegale și asimetrice, încărcate cu frunze, flori și fructe de mari dimensiuni.

În decursul timpului și în contact cu tradițiile culturii locale, motivul a îmbrăcat numeroase înfățișări, uneori intervenind înlocuiri de elemente: copacul se transformă în coloană, în cruce, în stelă, păsările se schimbă în figuri umane, în animale fantastice. La baza tuturor, însă, învăluit într-un profund simbolism stă motivul sacru, al pomului vieții.

Pe teritoriul țării noastre, cea mai interesantă reprezentare a pomilor s-a realizat pe țesături, mai ales în câmpurile lăicelor și a scoarțelor. În puține cazuri însă, se poate identifica specia pomului, deoarece

printr-o combinație de linii drepte și frânte a fost redată doar ideea de pom. Arborilor și copacilor, datorită staturii lor mărețe, impozante, li s-a atribuit o semnificație cosmică, au devenit cele mai reprezentative simboluri ale dinamicii ciclului neîntrerupt al succesiunii anotimpurilor (similar cu cel al vieții omenești), a morții și a reînvierii naturii.

Descrierea ansamblului vestimentar realizat

În urma studiului teoretic al portului tradițional basarabean și identificării trăsăturilor specifice ale acestuia, s-a propus elaborarea unui produs vestimentar pentru femei, scurta din piele în stil rock. Cea mai impresionantă parte din produs este reperul spate ce reprezintă însuși ornamentul și a servit drept sursă de inspirație pentru crearea acestui produs. Transpunerea trăsăturilor sursei s-a realizat prin intermediul următoarelor aspecte:

- Ornamentul pomul vieții răspândit în Basarabia, cu motivele fitomorfe geometrificate s-au utilizat în calitate de decor prin tehnica imprimeului artistic cu ajutorul vopselelor acrilice pe partea spate a modelului;
- Soluționarea cromatică, specifică zonei studiate, este transpusă în ornament;
- Valorificarea portului și ornamenticii basarabene prin evidențierea imaginii (tiparul) pomului vieții în plan ornamental, dar și a funcțiilor etnoculturale.

Soluționarea stilistică a produsului se atribuie liniei rock datorită: siluetei drepte, prezența detaliilor decorative, folosirea pielii negre. Metodele de prelucrare tehnologică au fost selectate în conformitate cu particularitățile materialului și destinația produsului. Datorită produsului, mai puțin bogat ornamentat, ținuta posedă o alură casual cât și una rock care relevă o viziune inedită asupra portului tradițional basarabean.(fig. 2, 3).

Figura 2. Aspectul exterior (față și spate) al ansamblului realizat

Figura 3. Procesul de realizare a decorului modelului realizat

Concluzii

Forma generală a produsului este o interpretare a formei actuale, iar ornamentul, realizat prin intermediul picturii manuale cu vopsele acrilice. În final, s-a reușit crearea produsului vestimentar, în conformitate cu obiectivele propuse aducând sugestia de întruchipare a imaginii femeii cu caracter tradițional autohton.

Motivul pomul vieții ca schemă decorativă va trăi încă multă vreme, împreună cu întreaga artă populară, care se dezvoltă și se transformă potrivit noilor condiții, ducând mai departe străvechile imagini. Psihologul elvețian C. G. Jung, numit de Mircea Eliade „profet al secolului XX” a considerat copacul ca o imagine arhitipală: „...simbol al eului în secțiune transversală prezentat în procesul de creștere ale cărui rădăcini reprezintă inconștientul, trunchiul-conștientul, iar apexul lupta pentru individualitate”. Fiind omniprezent în cultura tradițională, dar și în cea universală pomul vieții are trei funcțiuni etno-culturale: o funcțiune magică, o funcțiune mitologică și una artistică - reflectată argumentat în prezentul articol.

Practica de design vestimentar realizată reprezintă o transpunere a ideilor creative în urma studiului teoretico-practic a portului tradițional, care este o parte a istoriei, o parte a valorilor materiale culturale ale neamului nostru.

Bibliografie

1. Vulcănescu R. Coloana cerului. București, 1972.
2. Danielou J. Simboluri creștine primitive. Oradea, 1998.
3. Drâmba O. Istoria culturii și civilizației. București, 2008.
4. Buzila V. Istoria costumului moldovenesc, Chișinău 2007
5. <http://moldovenii.md/md/section/144>
6. https://ro.wikipedia.org/wiki/Portul_tradi%C8%9Bional_moldovenesc
7. <http://diez.md/2015/12/13/foto-covorul-pomul-vietii-cel-mai-intalnit-la-targul-national-al-covorului-2015/>